

VÉLEMÉNY

+

Kelemen Elemér: A magyar oktatási rendszer haladásellenes, céljai elfogadhatatlanok

szerző

KELEMEN ELEMÉR

olvasási idő

5 PERC

megjelent

2022.04.02. 17:00

Az elmúlt évtized hazai oktatásügyi változásaira visszatekintve azt állapíthatjuk meg, hogy vezérlő elvei, oktatáspolitikai szándékai egy rendies társadalom anakronisztikus, a modern társadalomfejlődésnek ellentmondó víziójából bonhatók ki. Az ELTE professor emeritusának véleménycikke.

A magyarországi oktatásügyi modernizáció harmadfél százados története ellentmondásos folyamat: korszerűsítési törekvések, megtorpanások és úttévesztések jellemzik.

Ennek szellemében szükséges vizsgálni a történeti korszakonként változó oktatáspolitikák köz- és társadalompolitikai meghatározottságát. Az egyensúly elvén alapuló, liberális eötvösi hagyományok és az etatista törekvések tükröződését az oktatásügy jogi szabályozásában. A tanügyigazgatás koncepcionális és szervezeti változásait. Az iskolai autonómia-törekvések, illetve a centralizáció dichotómiáját. Az iskolarendszer és -szerkezet fenti céloknak alárendelt átalakítását. A tartalmi (tantervi) szabályozás jellegének változásait, a pedagógiai professzió természetének alakulását a szakmai szuverenitás és a teljes alárendeltség végletei között. Valamint mindezen változásoknak a nemzeti hagyományokhoz és a nemzetközi fejlődési irányokhoz való viszonyát, azaz a hagyomány és a korszerűség dialektikájának érvényesülését.

Ebben az összefüggésben teszem vizsgálat tárgyává az elmúlt évtized oktatáspolitikáját, különös tekintettel a 2011. évi köznevelési törvény bevezetőjében hangsúlyozott, hivatkozási alapnak nyilvánított „haladó hagyományokra és nemzetközi fejlődési tendenciákra”.

A magyarországi közoktatási rendszer kialakulása és fejlődése jól leírható a modern oktatási rendszerek ismérveivel. Jellemzője – az 1777. évi Ratio Educationis-tól a 21. század első évtizedéig:

az oktatás expanzióját megalapozó tankötelezettség bevezetése, majd fokozatos kiterjesztése (4-6 -> 9 -> 10 -> 12 év)

az iskolarendszer és szervezet ezzel – és a változó gazdasági-társadalmi igényekkel – összefüggő szerkezetváltása (hat, majd nyolcévfolyamos „elemi” nép-, majd „általános” iskola, valamint az alapoktatáshoz több ponton – tíz, tizennégy éves korban – kapcsolódó középfokú képzés és szakképzés; érettségihez kötött felsőoktatás)

a pedagógusmesterség szakmává válása és differenciálódása, továbbá

az állam fokozódó jelenléte, növekvő adminisztratív, pénzügyi, illetve ideológiai-politikai befolyása.

Oktatási rendszerünk fejlődése az útkeresések és az időszakos megtorpanások ellenére egyenes vonalúnak mondható, némi fáziskéséssel követte a nemzetközi fejlődési trendeket.

HVG.HU

„A mi harcunkból operettet csinálni nem lehet” - Példabeszéd a készülő tanársztrájkhoz 1912-ből

"Az a parlament, amelynek tagjai nagybirtokosok, főpapok, akik a kisemberek nyomorát, a szegény tanítóknak a helyzetét nem ismerik, nem is ismerhetik, azok nem is bírnak kellő érzékkel az igazi tanítói hivatás iránt" - mondta 1912 júliusának első napjaiban a Budapesten megrendezett VII. egyetemes tanítógyűlés egyik felszólalója.

[Elolvasom a cikket itt: hvg.hu >](https://hvg.hu/360/20220402_Kelemen_Elemer_magyar_oktatas_rendszer_politika_merleg)

Az elmúlt évtized hazai oktatásügyi változásaira visszatekintve, előljáróban azt állapíthatjuk meg, hogy vezérlő elvei, oktatáspolitikai szándékai egy rendies társadalom anakronisztikus, a modern társadalomfejlődésnek ellentmondó víziójából bonhatók ki.

Ennek lényegét egyrészt a „nemzeti burzsoázia”, másrészt „a nemzet felemelkedését” megalapozó, „egzisztenciálisan és szellemileg önálló” középosztály megteremtése jelenti – szemben a társadalom alárendelt, kiszolgáltatott tömegeivel. A köznevelési rendszer alapvető feladata ennek a társadalmi modellnek az elősegítése, kialakítása.

Ezt a célt szolgálja a rendszer merev struktúrája, a nyolcosztályos általános iskola kanonizálása, a belső, valamint az egyes iskolafokokhoz igazodó külső szelekciós mechanizmusok kiépítése. Ebbe az irányba mutat az elkülönítő, „felzárkóztató” osztályok szervezésének lehetősége, a tanulóknak a nyolcadik, bizonyos verziók szerint már a hetedik osztály végén történő pályaválasztási tanácsadásnak álcázott szűrése, a középiskolai továbbtanulást – és a későbbi életpályát is – meghatározó szétválogatás, a lemaradók „felzárkóztatását” célzó HÍD-program, továbbá a teljes, érettségivel záruló középiskolát követő kétlépcsős, szigorú szűrés visszaállítása, továbbá a felsőoktatás kapacitás-szűkítése is.

Az iskolarendszer elfogadhatatlan és elutasítandó társadalompolitikai céljaira főképp az általános iskola lezárását jelentő és a középfokú továbbtanulás lehetőségeit meghatározó szelekciós eljárás beiktatása utal, amelynek kárvallottjai csak egy redukált műveltségtartalmú, a termelőmunkára „közvetlenül felkészítő” (?) iskolatípusban folytathatják tanulmányaikat, – kötelezően csak a leszállított tankötelezettség felső határáig, azaz 16 éves korig. Ez lényegében az unortodox gazdaságpolitika sajátos fejlesztési, munkaerőgazdálkodási céljaihoz igazodóan nem a köznevelés, hanem a betanított és közmunkásnevelés „nemzeti” programja.

„Jelenleg birkákat nevelünk” - Tízéves Hoffmann Rózsa fő műve

A koronavírus miatt hosszú hónapokra online módra átállított oktatás nagy lehetőség lett volna arra, hogy a kényszerhelyzet miatt az iskola a 21. századba lépjen, ám ezt nem használtuk ki. A távoktatás, leszámítva egyes egyéni sikertörténeteket leginkább kudarc volt, a kormányzat pedig magára hagyta a pedagógusokat.

[Elolvasom a cikket itt: hvg.hu >](https://hvg.hu)

Az így átalakított oktatási rendszer ugyanakkor a tehetséggondozás leszűkülő csatornáit, a korai szelekciót jelentő, „minőségelven” szervezett hat- és nyolcosztályos gimnáziumok révén

kiépíti, illetve megerősíti az iskolai – és a társadalmi – továbbhaladás „királyi útját” a politikai hatalomhoz lojális köztisztviselői-értelmiségi réteg utánpótlásának megszervezése, „kinevelése” érdekében.

Ebben a folyamatban kitüntetett szerepet kapnak az állam iránt elkötelezett egyházak államilag extrém módon támogatott középiskolái, ahonnan – az elitgimnáziumokhoz hasonlóan – egyenes út vezet a „márkás”, külföldi elitegyetemekre.

Az anakronisztikus társadalompolitikai célokat szolgáló köznevelési (ellen)reform lényegéből eredően feltételezte és megkövetelte a központilag meghatározandó ideológiai-politikai szempontok – érdekek és értékek – közvetítésére hivatott iskolarendszer csaknem teljes körű államosítását. Ennek a törekvésnek történeti előképe és követendő mintája egyfelől az 1930-as évek Hóman-féle tanügyi centralizációja, az iskolák 1919 utáni második burkolt államosítása, másfelől az 1948-as bolsevik típusú szekularizáció, amely – a félreértéseket elkerülendő – nemcsak az egyházi, alapítványi stb., hanem a községi, önkormányzati iskolák „állami kezelésbe vételéről” is rendelkezett.

***Pedig a 2011-es köznevelési törvény nyomán
jórészt felszámolásra került
önkormányzatiság a modern, polgári
társadalomszervezés klasszikus modellje, a
magyar közoktatási rendszer szervezésének
és irányításának Eötvös Józsefíg visszanyúló
– kétségtelenül reformra, de nem
felszámolásra szoruló – alapértéke.***

A törvény Eötvös nevével és szellemével együtt zárójelbe tette, megtagadta ezt; s a KLIK életidegen, bürokratikus rendszerét telepítette az iskolák nyakára. Az önkormányzatiság elvének, az iskolafenntartás jogának durva korlátozását jelenti továbbá az önkormányzati intézmények egy részének gazdasági és erkölcsi nyomással kikényszerített „vissza-egyháziasítása” is, ami – egyéb helyi lehetőségek híján – súlyos aggályokat kelthet a lelkiismereti és vallásszabadság érvényesülését illetően is. E tekintetben elég csupán a törvénynek az egyházi iskolák tanulóira és pedagógusaira vonatkozó rendelkezéseire utalni.

Az államosított, végletesen központosított iskolarendszer logikájából törvényszerűen következik a tartalmi (tantervi) szabályozás központilag meghatározott, előírt „értékeket” közvetítő, alternatívákat nem tűrő, kötelező jellege, a szabad módszer- és tankönyvválasztás felszámolása.

S végül: e körbe tartozik „a valódi nemzeti középosztályá”(?) való pedagógustársadalom szakmai alárendeltsége, szellemi-erkölcsi kiszolgáltatottsága, a központi ellenőrzésnek és értékelésnek az iskolai munka, a pedagógustevékenység minden mozzanatára, sőt a magánszférára is kiterjedő aprólékossága és körmönfontysága. A cserébe kínált „egy tál lencse” pedig a homályos életpályamodell és a majdani anyagi felemelkedés megalapozatlan, szemfényvesztő ígérete.

Horn Gábor: Tanársors a magyar ugaron

A tanárok mostani tiltakozáshulláma nem egyszerűen a bérekről szól, hanem az elvett oktatási autonómiáról. És ahogy a menekülteket befogadó civilek, úgy a tanárok is az ország szebb arcát mutatják. Azt, amely a jelenlegi kormánynak oly idegen: hiszen nem az alattvaló, hanem a szolidáris, szabad, minőségre érzékeny polgár arca. Vélemény.

[Eolvasom a cikket itt: hvg.hu >](#)

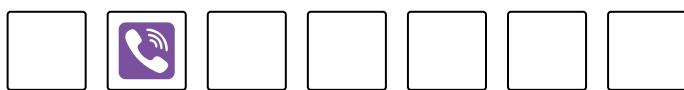
Az oktatási rendszer – egészségügyünkkel vetekvő – alulfinanszírozottságára, az egyenlőtlen – társadalmi tekintetben különösen igazságtalan – működési feltételeire terjedelmi okokból csupán utalni szeretnék. A „maradékélvűség” logikája mindenesetre letűnt korok kísérteteit idézi.

Az oktatásfejlődés, -fejlesztés fő iránya világszerte egy iskolázottabb „műveltségalapú”, demokratikus – nyitott – társadalom megteremtése, ami a gazdasági-társadalmi modernizáció és a versenyképesség egyedüli biztosítója a 21. században.

A jelenleg hatályos köznevelési törvény társadalom- és oktatáspolitikai céljai ezzel nyilvánvalóan ellentétesek. Megvalósulásuk a magyar oktatásügy múltba forduló, haladásellenes ellenreformját jelenti.

A szerző neveléstörténész, az ELTE professor emeritusa

Nyitóképünk illusztráció / Túry Gergely

#OKTATÁS

#VÉLEMÉNY

#ISKOLA

#PUBLICISZTIKA

HOZZÁSZÓLÁSOK MEGJELENÍTÉSE

[bolt.hvg.hu](#)
[Hirdetési információk](#)
[Adatvédelmi tájékoztató](#)
[Cookie-kezelési tájékoztató](#)
[Impresszum](#)

HVG Kiadó Zrt. © 2022 - v 5.9.1932.168